

TRANSFORMASI INSTITUSI PELAKSANA WAKAF: KES WAQAF AN-NUR CORPORATION

TRANSFORMATION OF WAQF INSTITUTION: CASE OF WAQAF AN-NUR CORPORATION

Nurul Asykin Mahmood¹
Ruzian Markom²

ABSTRAK

Peranan dan sumbangan institusi wakaf dalam pembangunan sosioekonomi ummah telah dibuktikan menerusi sejarah. Universiti al-Azhar di Mesir misalnya masih terus beroperasi menerusi aplikasi wakaf sehingga kini. Menyedari kepentingan wakaf dalam kehidupan semasa selain perolehan pahala yang berpanjangan adalah wajar agar wakaf dilaksanakan secara sistematis dan berstruktur. Walaupun, pengurusan dan pentadbiran institusi wakaf bukan suatu isu baru untuk dibincangkan, pelaksanaan kini masih lagi bersifat tradisional. Masalah ini perlu segera diselesaikan. Sejak dengan perkembangan ekonomi global, wakaf wajar ditransformasikan pada aspek pengurusan dan pentadbiran institusi wakaf bagi meningkatkan kecekapan dan keberkesanannya membawa kepada kemajuan negara amnya. Untuk itu, kajian ini bertujuan untuk mengenalpasti institusi pelaksana wakaf di Malaysia dan peranan *mutawalli* sebagai pihak yang diamanahkan. Kajian mendapati Waqaf An-Nur Corporation (WANCorp) berjaya melakukan transformasi selari dengan perkembangan bentuk wakaf yang bersifat kontemporari. Kajian berbentuk deskriptif ini dibuat menerusi perolehan maklumat daripada buku, tesis, jurnal dan prosiding seminar dan laman sesawang. Justeru itu, diharap dapatkan kajian membantu meningkatkan usaha untuk melakukan transformasi institusi pelaksana wakaf kerana wakaf merupakan salah satu elemen dalam struktur sistem ekonomi Islam.

Kata Kunci: Waqaf An-Nur Corporation, Transformasi, *Mutawalli*.

ABSTRACT

The role and contribution of waqf institutions in the nation's socioeconomic development has been proven. Al-Azhar University, for example continue to operate through the application waqf until now. Recognizing the importance of waqf in the current life and the acquisition of reward is prolonged due to waqf systematically implemented and structured. Although, the management and administration of waqf is not a new issue to be discussed, the implementation is still more traditional. This problem should be resolved immediately. In line with the expansion of the global economy, waqf should be transformed in terms of management and administration of waqf institutions to improve the efficiency and effectiveness leading to the advancement of the country in general. Therefore, this study aimed to identify the participating institutions and the role of waqf in Malaysia mutawalli. The study found that the Waqaf An-Nur Corporation (WANCorp) managed to transform institutions implementing parallel with the development of waqf contemporary nature. This

¹ Email: asykinmahmood@gmail.com

² Pensyarah, Fakulti Undang-undang, Universiti Kebangsaan Malaysia. Email: ruzianmarkom@gmail.com

descriptive study done through the acquisition of information from books, theses, journals and proceedings of the seminar and the website. Thus, the findings are expected to help boost efforts to transform the participating institutions.

Keywords: Waqf An-Nur Corporation, Transformation, Mutawalli

1. PENGENALAN

Wakaf adalah sesuatu yang holistik kerana melibatkan elemen *ukhrawi* dan *duniawi* iaitu pelaburan di dunia untuk bekalan akhirat kelak. Pewakaf bukan sahaja dijanjikan pahala berpanjangan di atas pengabdian diri kepada Allah menerusi pengorbanan harta tetapi status pemilikan harta milik orang Islam terpelihara. Bahkan manfaat harta juga boleh dikongsi dengan orang bukan Islam kerana wakaf bersifat inklusif (Muhammad Ali Hashim 2011). Amalan wakaf telah melengkapkan aspek kehidupan manusia sebagai seorang khalifah dalam dua aspek tuntutan yang melibatkan hubungan manusia dengan Allah (*hablum min Allah*) dan turut sama menjamin hubungan manusia sesama manusia (*hablum min an-nas*) (Nurul Asykin 2013).

Selari dengan itu, institusi wakaf wajar ditransformasi sesuai dengan tuntutan semasa. Institusi pelaksana wakaf (*mutawalli*) berperanan penting memastikan kelangsungan manfaat harta wakaf sehingga ke generasi seterusnya. Sejarah membuktikan wakaf masih relevan dilaksanakan dan merupakan agen pembangunan negara (Asharaf Mohd Ramli & Abdullah Jalil 2012) yang membawa kepada kesaksamaan dan keadilan sejagat.

2. KAJIAN LEPAS

Kajian tentang pengurusan harta wakaf, masalah dan cabaran telah banyak dibincangkan sebelum ini. Baharuddin Sayin (1994) misalnya, menjalankan kajian bertujuan untuk mengenalpasti sistem dan bentuk pentadbiran dan pengurusan, dasar dan pelaksanaan undang-undang, enakmen dan peraturan harta wakaf bagi negeri-negeri di Semenanjung Malaysia. Dapatkan mendapati bahawa walaupun undang-undang yang digunakan hampir sama namun tiada keseragaman pentadbiran dan pengurusan selain daripada data dan maklumat harta wakaf yang tidak dikemaskini menyebabkan ketidakberkesanan pentadbiran dan pengurusan oleh pihak Majlis Agama Islam Negeri (MAIN).

Abdul Halim Ramli (2005) dan Shohaimi bin Mohd Salleh (2008) turut berpendapat ketidakberkesanan amalan wakaf adalah disebabkan juga oleh ketidakselarasan pengurusan wakaf di antara negeri-negeri di Malaysia. Kedua, sumber kewangan yang terhad dan khidmat tenaga kerja yang kurang kepakaran telah menghadkan pembangunan harta wakaf. Hal ini akhirnya akan menyebabkan pembekuan harta wakaf dan harta wakaf terbiar dan tidak aktif (Sanep Ahmad & Nur Diyana Muhamed 2010).

Baharuddin Sayin, Asmak & Salahudin (2006) menyatakan bahawa enakmen wakaf di negeri-negeri tidak seragam, bilangan kakitangan tidak seragam walaupun berlaku penyeragaman pada fungsi MAIN, nama dan fungsi bahagian atau unit pengendalian wakaf tidak seragam, prosedur wakaf hampir seragam, bilangan sumber tenaga manusia dan penjawatan MAIN tidak seragam selain rekod pemilikan harta wakaf belum dikemaskini.

Menurut Abdul Halim Ramli dan Kamarulzaman Sulaiman (2006), kelemahan pada pendekatan yang berkesan, pengurusan yang profesional, perundangan wakaf, kefahaman masyarakat, keazaman pemerintah dan peranan umat Islam antara faktor kegagalan membangunkan harta wakaf selain daripada pengurusan yang lemah, penyelewengan, kekurangan dana, isu fiqh dan kekurangan inisiatif. Tinjauan terhadap strategi, halangan dan pendekatan yang digunakan di beberapa buah negara dijangka mampu membawa perubahan positif kepada pengurusan dan pentadbiran wakaf.

Mohamad Salleh bin Abdullah (2008) pula mengkaji kaedah dan halatuju pengurusan wakaf di Malaysia. Hasil kajian menunjukkan kebanyakkan negeri tidak mempunyai perancangan dan pelan tindakan yang tersusun berhubung dengan pembangunan institusi wakaf. Sebagai pemegang amanah selama lebih 40 tahun, MAIN sepatutnya telah melakukan pelbagai pembaharuan dan perubahan. Hal ini melihat kepada kelemahan pengurusan kewangan, pengurusan kakitangan dan pengurusan sewaan harta wakaf yang menjadi masalah utama. Cadangan penyelesaian adalah dengan menambah bilangan kakitangan, *out-sourcing* (penswastaan) dan mungkin juga pengkorporatan wakaf. Transformasi perlu dilakukan kerana wakaf membentuk sistem ekonomi makro dalam sejarah kewangan Islam yang menjamin kestabilan ekonomi dan kesejahteraan masyarakat.

3. DAPATAN KAJIAN

3.1 Insitusi Pelaksana Wakaf Di Malaysia

Institusi pelaksana wakaf di sini merujuk kepada institusi yang melakukan proses pengurusan dan pentadbiran berkaitan wakaf. Menurut Baharuddin, Asmak & Salahudin (2006), kajian berkenaan pengurusan wakaf di Malaysia sebelum ini telah dimulakan oleh Osman Sabran pada 1991 diikuti oleh Kamaruddin Ngah pada 1992, Baharuddin Sayin pada 1994 dan Ghazali Haji Saad pada 1996. Perubahan masa dan keadaan menuntut kajian semula dilakukan. Pengurusan dan pentadbiran wakaf semasa perlu dikaji bagi menilai undang-undang sedia ada, kecekapan dan keberkesanan pelaksanaan institusi pelaksana wakaf dan kelemahan yang wujud dalam usaha melakukan transformasi dan penambahbaikan supaya wakaf dapat dimanfaatkan sebaiknya dari generasi ke generasi. Institusi pelaksana wakaf boleh diibaratkan seperti penubuhan perniagaan korporat yang mana tiada jangka hayat (Monzer Khaf 2011).

3.1.1 *Mutawalli*

Selain daripada pewakaf dan penerima wakaf, *mutawalli* juga merupakan pihak yang terlibat dalam urusan pelaksanaan wakaf. *Mutawalli* adalah orang yang dipertanggungjawabkan untuk mentadbir dan mengurus perkara-perkara yang berkaitan dengan wakaf dan bergantung kepada ketetapan pewakaf pada surat ikatan wakaf (Razali Othman 2013). *Mutawalli* juga boleh merujuk kepada sesuatu badan atau institusi pelaksana wakaf yang diiktiraf oleh pemerintah.

Pelantikan *mutawalli* dibuat sama ada oleh pewakaf sendiri bagi wakaf khas mahupun pihak berkuasa jika wakaf am (Razali Othman 2013). *Mutawalli* juga dikenali sebagai nazir. Nazir Khas pula merupakan *mutawalli* yang dilantik sendiri oleh pewakaf. Di Malaysia, pihak berkuasa yang berperanan sebagai *mutawalli* adalah MAIN. *Mutawalli* perlu teliti dalam

melaksanakan amanah ini dalam usaha merealisasikan hasrat pewakaf kerana berdepan dengan kepentingan dan hak masyarakat (Siti Mashitoh 2006)

Menurut Muhammd Zain Haji Othman dan Baharuddin Sayin, tanggungjawab asas yang mesti dilaksanakan oleh *mutawalli* adalah:

- 1- Memelihara dan memastikan harta wakaf dalam keadaan baik dan sempurna;
- 2- Melakukan perkara-perkara yang mendatangkan kebaikan kepada harta wakaf seperti cuba mendapatkan keuntungan;
- 3- Menerima hasil pelaburan harta wakaf; dan
- 4- Membahagikan harta wakaf kepada pihak yang berhak menerimanya (Razali Othman 2013, Siti Masyitoh 2006).

Sebagaimana yang dinyatakan oleh Imtiaz Ahmad Khan, *mutawalli* mempunyai hak dan kuasa penuh untuk mengurus dan memantau harta wakaf mengikut syarat yang ditetapkan. Kedua, menggunakan pendapatan harta wakaf bagi menambah harta asal. Ketiga, melantik kakitangan bagi melaksanakan pembangunan harta wakaf (Razali Othman 2013).

Menurut Mohd Daud Bakar berpendapat *mutawalli* bertanggungjawab untuk nilai tambah dan pembangunan kepada harta wakaf misalnya melalui pelaburan di pasaran saham secara langsung atau pelaburan melalui amanah saham atau melalui pelaburan skim perbankan Islam. *Mutawalli* yang memberi tumpuan khusus kepada aktiviti dan program pembangunan harta wakaf membawa kepada kejayaan membangunkan potensi wakaf (Abdul Halim Ramli dan Kamarulzaman Sulaiman 2006). Selain itu, institusi wakaf juga perlu bekerjasama dengan golongan profesional yang mempunyai kepakaran tertentu bagi memproduktifkan harta wakaf (Nor Azeera Mohd Ariffin 2010).

Kejayaan institusi pelaksana wakaf bergantung kepada kefahaman yang jelas mengenai konsep, peranan dan matlamat harta wakaf serta kesedaran yang mendalam mengenai amanah yang telah dipertanggungjawabkan (Aidi Ahmi, Mohd Herry Mohd Nasir dan Mohd Hisham Mohd Sharif 2005).

3.1.2 Perundangan Wakaf Di Malaysia

Pengurusan dan pentadbiran di setiap institusi pelaksana wakaf di Malaysia adalah berbeza. Hal ini bersesuaian dengan peruntukan 3 (2) dalam Perlembagaan Persekutuan iaitu Raja sebagai ketua agama bagi negeri-negeri yang mempunyai Raja dan Yang Di Pertuan Agong sebagai ketua agama bagi negeri-negeri yang tiada Raja. MAIN ditubuhkan bagi menasihati DYMM Sultan berhubung dengan penggubalan dasar dan polisi bagi Hal Ehwal Islam (Baharuddin, Asmak & Salahudin 2006).

Merujuk kepada Perlembagaan Persekutuan, Jadual Kesembilan, Senarai Negeri, Senarai II, wakaf diletakkan di bawah bidang kuasa Majlis Agama Islam Negeri (MAIN) yang mana memperuntukkan (Datuk Haji Anan C. Mohd 2012) :

“... Hukum syarak dan undang-undang diri dan keluarga bagi orang yang menganut agama Islam, termasuk hukum syarak berhubung dengan wakaf Islam dan takrifkeanggotaan, penyusunan, dan acara bagi Mahkamah-mahkamah Syariah yang akan mempunyai bidang kuasa hanya ke atas orang-orang yang menganut agama Islam dan hanya mengenai mana-mana perkara yang termasuk dalam perenggan ini.....”

Pindaan undang-undang berkenaan dengan wakaf adalah tertakluk kepada bidang kuasa negeri-negeri merujuk kepada Senarai II, Fasal 1, Jadual Kesembilan Perlembagaan Persekutuan. Kerajaan Persekutuan hanya bertanggungjawab ke atas Wilayah Persekutuan Kuala Lumpur, Putrajaya dan Labuan sahaja. Pindaan adalah berdasarkan kepada keadaan dan kesesuaian semasa. Negeri Johor misalnya telah melakukan pindaan kepada Enakmen Pentadbiran Agama Islam (Negeri Johor) 2003. Selangor pula satu-satu negeri yang telah menubuhkan Perbadanan Waqaf sekaligus membawa kepada pindaan Enakmen Wakaf (Negeri Selangor) 2004. Berikut adalah senarai perundangan asal wakaf di seluruh Malaysia:

- 1- Sarawak: Ordinan Majlis Islam (diperbadankan) 1954
- 2- Kedah: Enakmen Pentadbiran Undang-undang Islam 1962
- 3- Perlis: Enakmen Pentadbiran Undang-undang Islam 1964
- 4- Johor: Enakmen Pentadbiran Undang-undang Islam 1978
- 5- Terengganu: Enakmen Pentadbiran Hal Ehwal Agama Islam 1986
- 6- Pahang: Enakmen Pentadbiran Undang-undang Islam 1991
- 7- Perak: Enakmen Pentadbiran Undang-undang Islam 1992
- 8- Sabah: Enakmen Pentadbiran Undang-undang Islam 1992
- 9- Pulau Pinang: Enakmen Pentadbiran Hal-Ehwal Agama Islam Negeri Pulau Pinang 1993
- 10- Wilayah Persekutuan (Kuala Lumpur, Putrajaya dan Labuan): Enakmen Pentadbiran Undang-Undang Islam 1993
- 11- Kelantan: Enakmen Pentadbiran majlis Agama Islam dan Adat Melayu 1994
- 12- Selangor : Enakmen Wakaf (Negeri Selangor) 1999
- 13- Melaka: Enakmen Wakaf (Negeri Melaka) 2005
- 14- Negeri Sembilan : Enakmen Wakaf (Negeri Sembilan) 2005
(<http://waqaf.org.my/wp/>)

Namun begitu, pentadbirannya tidak diuruskan oleh satu jawatankuasa khusus kepada wakaf. Peruntukan wakaf pada enakmen-enakmen tersebut bersifat tidak menyeluruh dan hanya memberi tumpuan kepada aspek pentadbiran dan prosedur ringkas perwakafan. Buat masa ini hanya Selangor, Melaka dan Negeri Sembilan mempunyai enakmen khas berkenaan dengan wakaf. Enakmen tersebut mengandungi aspek perundangan wakaf dan kuasa MAIN dalam mentadbir aset wakaf (Asharaf Mohd Ramli & Abdullah Jalil 2012)

MAIN merupakan pemegang amanah tunggal kepada harta wakaf di Malaysia. Hal ini bertujuan untuk mengelakkan penyelewengan dalam pengurusan selain sebagai kawalan dan pembangunan harta wakaf (Baharuddin, Asmak & Salahudin 2006) selain memastikan hasrat pewakaf direalisasikan (Aidi Ahmi, Mohd Herry Mohd Nasir dan Mohd Hisham Mohd Sharif 2005). Tanggungjawab MAIN meliputi urusan mentadbir dan mendaftar harta wakaf, membangunkan tanah wakaf untuk menaikkan nilai dan pulangannya termasuk juga melakukan laporan akaun setiap tahun (Aidi Ahmi, Mohd Herry Mohd Nasir dan Mohd Hisham Mohd Sharif 2005) selain membuat keputusan atas perolehan kutipan dan penggunaan hasil daripada wakaf. MAIN juga mempunyai kuasa untuk menetapkan peraturan dan tatacara pelaksanaan wakaf. Selain itu, MAIN berhak melantik sebarang individu atau organisasi sebagai wakil dalam hal pengurusan aset wakaf dan menjana harta wakaf bagi perolehan hasil dalam bentuk sewaan dan dividen (Asharaf Mohd Ramli & Abdullah Jalil 2012).

Oleh kerana setiap negeri merangka dan menggubal dasar dan aktiviti mengikut budi bicara masing-masing , maka setiap MAIN mempunyai struktur organisasi dan jawatankuasa yang berbeza. Kesannya, ketidakseragaman pengurusan dan pentadbiran berlaku seterusnya peranan wakaf kepada pembangunan sosioekonomi negara terhad hanya di peringkat negeri (Nurul Asykin 2013; Ahmad Zaki et al 2008; Baharuddin, Asmak & Salahudin 2006).

Menyedari kelemahan tersebut, kerajaan telah menubuhkan Jabatan Wakaf, Zakat dan Haji (JAWHAR) pada 2004 sebagai sebuah jabatan Kerajaan Persekutuan yang merancang, melaksana dan meyelaras dasar dan program pembangunan wakaf, zakat, mal dan haji (Datuk Haji Anan C. Mohd 2012). Penubuhan ini merupakan inisiatif kerajaan bagi memastikan pentadbiran harta wakaf, zakat dan urusan haji lebih tersusun, sistematik dan berkesan seterusnya meningkatkan kecekapan dan keberkesanannya sistem penyamaian perkhidmatan. Merujuk JAWHAR dalam laman sesawang, satu usaha rintis di lakukan sebagai penanda aras kepada kerjasama strategik berpandukan kepada kerjasama JAWHAR dengan agensi kerajaan lain termasuklah pihak swasta dalam pengurusan dan pengendalian harta wakaf.

Pada 2008 pula, satu badan amanah ditubuhkan oleh JAWHAR iaitu Yayasan Wakaf Malaysia (YWM) sebagai entiti wakaf kebangsaan yang berfungsi mengembanglu sumber harta wakaf bagi menjana ekonomi yang berpotensi tinggi dan bermanfaat untuk kebajikan umat Islam dan masyarakat (Datuk Haji Anan C. Mohd 2012). YWM bermatlamat untuk merealisasikan lima matlamat berikut:

- 1- Mengumpul dana wakaf;
- 2- Membangun dan memajukan harta wakaf;
- 3- Membuat pelaburan yang dibenarkan oleh syarak;
- 4- Merangka program kebajikan dan sosial untuk faedah umat Islam; dan
- 5- Mempromosikan dan membuat penerbitan untuk mengembangkan institusi wakaf.
[\(https://www.ywm.gov.my/\)](https://www.ywm.gov.my/)

3.2 Transformasi Pengurusan dan Pentadbiran Institusi Wakaf

Wakaf semakin mendapat perhatian kini. Monzer Kahf bersetuju dengan Shaikh Zarqa bahawa wakaf merupakan persoalan *ijtihadi* iaitu bersifat fleksibel, terbuka kepada penafsiran baru, dinamik dan futuristik yang boleh dikembangkan potensinya sesuai dengan keperluan semasa dan meningkatkan ekonomi umat (Abdul Halim Ramli dan Kamarulzaman Sulaiman 2006). Bentuk wakaf melalui fasa kepelbagaian sesuai mengikut perubahan zaman. Sebelum ini, wakaf hanya tertumpu kepada harta kekal yang mana nilainya adalah tinggi dan terhad kepada golongan kaya. Namun kini, apabila bentuk wakaf dipelbagaikan maka golongan tidak berharta mampu untuk berwakaf mengikut kemampuan.

Untuk itu, institusi wakaf wajar bergerak seiring dengan melakukan trasformasi pada aspek pengurusan dan pentadbiran bagi mengatasi masalah sedia ada dan menjamin potensi wakaf dalam struktur sistem ekonomi Islam. Pengurusan dan pentadbiran institusi wakaf yang professional, amanah dan sistematik dengan menggunakan pendekatan semasa dan berkesan yang berpaksikan kepada hukum syarak memberi ruang luas kepada pembangunan harta wakaf (Abdul Halim Ramli dan Kamarulzaman Sulaiman 2006). Hasilnya, institusi wakaf berupaya berfungsi sebagai tempat agihan semula kekayaan. Hal ini membantu bukan sahaja akan mengurangkan liabiliti kerajaan malah menyokong kekuatan dan kestabilan ekonomi masyarakat Islam.

Menurut Datuk Haji Anan C. Mohd (2012), potensi wakaf sebagai penggerak pembangunan sosioekonomi di Malaysia dapat direalisakan dengan melakukan satu anjakan paradigma dan kerjasama erat di antara MAIN dengan JAWHAR dan YWM. Namun begitu, kunci kepada kejayaan tersebut adalah kesedaran masyarakat. Sokongan dan dorongan daripada masyarakat amat diperlukan. Kajian Abu Bakar Mahat (2007) mendapati tahap keyakinan dan kesedaran masyarakat meningkat apabila kecekapan, perancangan dan kesepaduan dalam aspek pengurusan dan pentadbiran wakaf.

Usaha mengemaskini pengurusan wakaf di Malaysia wajar dilaksanakan dan tidak hanya diserahkan kepada MAIN. Penglibatan semua pihak termasuk ahli akademik diperlukan (Baharuddin Sayin, Asmak & Salahudin 2006). Shamsiah Abdul Karim (2011) turut sependapat iaitu ahli akademik, ulama, pihak berkuasa wakaf, institusi kewangan perlu bekerjasama. Hal ini kerana pembangunan harta wakaf memerlukan daya kreativiti dan inovasi. Bersependapat dengan itu, menurut Abu Bakar Mahat (2007) penglibatan sektor awam, swasta, institusi Islam dan Badan Bukan Kerajaan (NGO) membantu meningkatkan kecekapan malah mengatasi masalah kewangan dan menjadikan institusi wakaf ke arah profesional.

Penubuhan JAWHAR dan YWM ini merupakan langkah transformasi kepada pengurusan dan pembangunan wakaf di Malaysia. Kerajaan Persekutuan mempelopori inisiatif penambahbaikan kualiti pengurusan wakaf. Transformasi yang dilakukan perlu mengambil manfaat tentang aspek-aspek tadbir urus terbaik, akauntabiliti dan transparensi dunia korporat di dalam pengurusan dan pentadbiran aset-aset wakaf (Asharaf Mohd Ramli & Abdullah Jalil 2012).

Selain itu, terdapat satu institusi pelaksana wakaf yang kurang diberi perhatian iaitu Waqaf An-Nur Corporation (WANCorp). Institusi ini merupakan pihak pentadbir khusus kepada waqaf korporat. JCorp telah mewakafkan sebahagian daripada saham miliknya atas nama WANCorp yang bertindak sebagai Nazir Khas.

3.3 WANCORP Sebagai Institusi Pelaksana Wakaf

3.3.1 Sejarah Penubuhan WANCorp

WANCorp pada asal penubuhan dikenali sebagai Pengurusan Klinik Waqaf An-Nur Berhad yang dipertanggungjawabkan untuk menguruskan rangkaian klinik wakaf dan pusat dialisis. Peranan yang semakin luas, membawa perubahan nama kepada Kumpulan Waqaf An-Nur Berhad. Pada 18 Mei 2009, penjenamaan semula dibuat dengan penukaran nama kepada Waqaf An-Nur Corporation Berhad (WANCorp) yang berfungsi untuk mengurus aset dan saham-saham syarikat dalam Kumpulan JCorp yang telah diwakafkan. Hal ini menjadikan WANCorp sebagai badan korporat bertaraf wakaf yang pertama di Malaysia.

Tujuh objektif dan kuasa WANCorp sebagaimana pada Memorandum Syarikat adalah (Laporan tahunan WANCorp 2006):

- 1- WANCorp telah diiktiraf oleh Majlis Agama Islam Johor (MAIJ) sebagai penerima, pengurus dan pentadbir wakaf. Selain itu, WANCorp juga bertindak sebagai penerima manfaat bagi saham-saham yang diwakafkan dan lain-lain bentuk sekuriti syarikat perniagaan samada daripada JCorp itu sendiri, umat Islam dan syarikat atau badan lainnya;

- 2- Secara amnya, WANCorp bermatlamat memperjuang dan memartabatkan ekonomi umat Islam iaitu menerusi kuasa menghimpun dan menambah nilai aset dan pelaburan WANCorp secara tidak langsung dan menerusi WANCorp di dalam JCorp dan Kumpulan JCorp serta menerusi penubuhan dan pengembangan aktiviti bisnes syarikat JCorp;
- 3- WANCorp bertindak melaksana dan menyempurnakan manfaat-manfaat wakaf yang diperoleh menerusi pelaburan, sumbangan dan infaq kemudian pembahagian dibuat bagi tujuan dan faedah sebagaimana yang diperuntukan dalam hujjah wakaf;
- 4- WANCorp secara sukarela menjalankan tugas sebagai agen hospital, klinik, klinik bersalin, pusat rawatan dan memberikan khidmat yang berkaitan dalam Malaysia atau tempat lain. Selain itu, WANCorp juga perlu menyediakan khidmat pentadbiran, pengurusan, khidmat nasihat kewangan dan khidmat lain berdasarkan kepada prinsip syarak;
- 5- WANCorp bertindak menjayakan tanggungjawab sosial korporat JCorp khasnya menerusi program bagi mengimarahkan Masjid An-Nur Kotaraya dan rangkaian-rangkaian masjid dan Klinik Waqaf An-Nur, Hospital Waqaf An- Nur, Rumah Anak Yatim dan Miskin Darul Hanan selain program- program tanggungjawab sosial lain di bawah kendalian Kumpulan JCorp dan anak syarikatnya;
- 6- WANCorp membantu menjayakan program pembangunan insan dan modal insan Kumpulan JCorp termasuk untuk meningkatkan ilmu pengetahuan, kepakaran profesionalisme, kemahiran pengurusan dan pengalaman bisnes anggota pekerja Kumpulan JCorp, keluarga dan umat Islam amnya; dan
- 7- WANCorp dipertanggungjawabkan untuk menjayakan program khas untuk membina daya keusahawanan dan program membudayakan bisnes.

3.3.2 Objektif penubuhan WANCorp

Sesuai dengan perubahan nama, pentadbiran WANCorp kini lebih tertumpu kepada hal ehwal waqaf korporat. Persetujuan pelantikan WANCorp sebagai Nazir Khas oleh MAIJ membolehkan waqaf korporat diurus secara profesional dan bersistematik dari aspek penyatuan dan pengagihan manfaat yang berterusan serta diberi autonomi pengurusan (Laporan tahunan WANCorp 2007). MAIJ pula bertindak sebagai Nazir Am dan bertanggungjawab memastikan pelaksanaan waqaf korporat memenuhi syarat-syarat yang telah ditetapkan. Hasilnya, WANCorp produktif dalam menjana harta kekayaan dan bertanggungjawab menambah nilai harta wakaf iaitu saham.

Objektif penubuhan WANCorp adalah selari dengan amanah yang telah dipertanggungjawabkan iaitu:

- 1- Menyemai nilai-nilai Islam di dalam pengurusan dan pentadbiran korporat JCorp dan anak syarikatnya;
- 2- Melakukan kajian pendekatan kontemporari dan membuat cadangan yang bersesuaian untuk perlaksanaan di JCorp selaras dengan objektif sebagai sebuah Organisasi Korporat Islam;
- 3- Menyelaras dan mengendalikan operasi rangkaian Klinik Waqaf An-Nur dan Hospital Waqaf An-Nur dan memastikan matlamat memberi kemudahan kesihatan dan dialisis yang baik kepada pesakit daripada golongan yang memerlukan dan kurang berkemampuan tercapai;
- 4- Merancang dan menyelaras segala aktiviti keagamaan di JCorp dan anak syarikat;

- 5- Bertindak sebagai sekretariat jawatankuasa masjid dan menyelaraskan pengurusan rangkaian masjid JCorp; dan
- 6- WANCorp menjadi pusat rujukan utama berkaitan dengan hal ehwal pengurusan bisnes dalam Islam dan lain-lain jika berkaitan termasuklah pengurusan waqaf korporat.

Tugas-tugas tersebut antara lain menunjukkan WANCorp berperanan sebagai penghubung di antara organisasi penjana kekayaan dengan masyarakat. Hal ini dapat dilihat pada program tanggungjawab sosial korporat yang memberi tumpuan kepada perjuangan membela dan melindungi golongan yang daif dan miskin secara profesional dan tersusun. Program tersebut berusaha untuk mencorak semua sosioekonomi mengikut acuan Islam demi menegakkan keadilan dan memperbaiki kesan sistem ekonomi kapitalis.

Selain itu, matlamat pembentukan WANCorp adalah untuk memperkasa ekonomi ummah melalui perniagaan dan pembasmian kemiskinan. Konsep yang diterapkan adalah membina, memaju dan memperkuuh ekonomi negara dengan memperkasakan umat Islam dan memenuhi tuntutan Islam yang mementingkan elemen keadilan dan kelestarian. Matlamat ini diadun dengan pendekatan berpacukan pasaran (market driven). Untuk itu, WANCorp perlu menyediakan peluang kerja, menambah pendapatan pekerja dan menggalakkan semua orang terlibat dalam perniagaan seterusnya menjadi usahawan yang berjaya. Hal ini membuka peluang ekonomi dan perniagaan kepada semua lapisan masyarakat terutamanya golongan yang berpendapatan rendah.

3.3.3 Pengurusan dan pentadbiran WANCorp sebagai Nazir Khas

WANCorp merupakan institusi wakaf mempunyai elemen perniagaan dan pelaburan yang berbeza dengan institusi wakaf yang lain. Terdapat dua bentuk aktiviti dalam pengurusan dan pentadbiran WANCorp iaitu aktiviti utama dan aktiviti pelengkap.

Aktiviti utama syarikat adalah aplikasi perniagaan tersebut yang mana membahagikan WANCorp kepada dua peranan:

- 1- WANCorp bertindak sebagai penerima, pengurus dan pentadbir waqaf. Penerima wakaf di sini merujuk kepada pendaftaran saham-saham yang diwakafkan adalah di atas nama WANCorp. Walaubagaimanapun, melalui satu Perjanjian Pengurusan pada 19 Disember 2009, WANCorp telah melantik JCorp sebagai pengurus. Pelantikan ini bermakna JCorp mewakili WANCorp dalam urusan mengurus dan mentadbir saham-saham yang diwakafkan dan aset mudah cair atau lain-lain bentuk sekuriti syarikat pada masa kini dan yang akan diwakafkan oleh JCorp dari masa ke masa (Laporan Tahunan WANCorp 2011);
- 2- WANCorp bertindak sebagai penerima manfaat bagi saham-saham dan lain-lain bentuk sekuriti syarikat perniagaan daripada pewakaf-pewakaf. Penerima manfaat di sini merujuk kepada 70 peratus daripada jumlah perolehan manfaat atau dividen tahunan saham yang digunakan untuk tujuan pelaburan semula dan pembangunan modal insan. Keuntungan pelaburan akan disalurkan kembali kepada WANCorp.

Di samping itu, WANCorp juga amat menggalakkan penglibatan pelbagai pihak untuk turut serta dalam ibadah wakaf. Hasrat ini dapat diperhatikan pada rekod penglibatan pewakafan. Pewakaf tidak hanya diwakili oleh JCorp selaku pewakaf khas akan tetapi juga umat Islam,

syarikat atau badan pelaburan dan organisasi lain yang menyertai dikategorikan sebagai pewakaf am (Laporan Tahunan WANCorp 2008).

Hasil manfaat yang diterima diagihkan kepada penerima wakaf menerusi beberapa program tertentu. Misalnya, bantuan pembiayaan kewangan disediakan dalam program Dana Waqaf Niaga dan Dana Mutawwif. Sumbangan bantuan kemanusiaan dalam program Briged Waqaf dan kepada para pesakit yang miskin dan tidak mampu menjelaskan perbelanjaan rawatan perubatan di rangkaian Klinik Waqaf An- Nur mahupun hospital. WANCorp juga turut membantu memenuhi keperluan dana rangkaian Masjid Waqaf An- Nur seperti menambahbaik infrastruktur jika dana sedia ada tidak mencukupi.

Pengurusan dan pentadbiran wakaf bagi aktiviti pelengkap pula merujuk kepada bertanggungjawab WANCorp menjayakan program tanggungjawab sosial korporat (CSR) bagi anak-anak syarikat milik JCorp khususnya syarikat yang telah mewakafkan saham. Program tersebut tertumpu kepada pembinaan daya keusahawanan termasuk program membudayakan perniagaan dan keusahawanan kepada masyarakat. Secara tidak langsung, wakaf dijadikan sebagai kaedah penyampaian manfaat bagi program tanggungjawab sosial dalam usaha untuk memperbaiki imej Islam.

3.3.4 Keahlian WANCorp

WANCorp merupakan sebuah syarikat berhad dengan jaminan tanpa syer dan tertakluk kepada undang-undang dan peraturan yang ada dalam Memorandum dan Artikel Syarikat. Klausma jaminan tanpa syer di sini bermaksud syarikat ini dijamin oleh ahli-ahli yang berdaftar tetapi mereka tidak mempunyai sebarang pegangan saham walaupun telah memberi sumbangan berupa yuran tahunan. Jadi, setiap ahli tidak mempunyai sebarang kepentingan terhadap WANCorp. Keahlian terbuka kepada umum.

Jenis keahlian bagi ahli-ahli berdaftar ini terbahagi kepada tiga mengikut jumlah yuran pendaftaran. Pertama, ahli biasa yang terdiri daripada kategori individu dan korporat. Kedua, ahli korporat terbahagi kepada dua kategori iaitu *fiddah* dan *zahab*. Ketiga, ahli korporat kehormat iaitu ahli kehormat individu dan ahli kehormat atas jawatan. Setakat 31 Disember 2011, jumlah keahlian WANCorp secara keseluruhan adalah sebanyak 1 794 orang (Nor Azeera Mohd Ariffin 2010).

Bilangan dan kelayakan utnuk mengundi bergantung kepada jenis kategori keahlian. Keahlian jenis biasa tidak layak untuk mengundi. Keahlian jenis korporat bagi kategori *fiddah* berhak sebanyak 10 undian manakala 100 undian pula untuk kategori *zahab*. Bagi kategori ahli kehormat individu, hanya berhak ke atas 1 undian sahaja. Ahli kehormat atas jawatan akan memperoleh 1 undian eksekutif dan tidak dikenakan sebarang yuran tahunan. Semua kategori kecuali ahli kehormat di bawah jenis individu tidak dikenakan sebarang yuran pendaftaran.

3.3.5 Struktur Korporat WANCorp

Susunan struktur lembaga pengarah dirancang dengan teliti mewakili peranan yang tersendiri. Dua pihak penting dalam pembentukan waqaf korporat disatukan dalam satu organisasi. Pihak- pihak tersebut diwakili oleh Kumpulan JCorp dan MAIJ bersatu dalam WANCorp bagi memastikan kelancaran pelaksanaan waqaf korporat.

Penentuan susunan struktur lembaga pengarah dan sistem pengurusan bertujuan supaya (Laporan Tahunan WANCorp 2009):

- 1- Urusan perniagaan dan keperluan korporat berjalan lancar. Hasilnya, syarikat berupaya menambah nilai aset dan menjamin kelangsungan perniagaan bagi menjana kekayaan yang berpanjangan dan bersifat kekal;
- 2- Penentuan hal pengurusan dan pengendalian perniagaan dikekalkan di bawah tanggungjawab JCorp mengikut rangka sistem pengurusan sedia ada yang telah terbukti baik dan menguntungkan; dan
- 3- Menyerahkan tanggungjawab pengurusan perniagaan kepada pihak yang mempunyai kepakaran sebagaimana yang dianjurkan oleh Islam.

Selain itu, menurut kaedah susunan struktur dan sistem pengurusan tatawujud dan tataurus bagi lembaga pengarah, WANCorp telah menetapkan Mufti Negeri Johor, Pengarah Jabatan Agama Johor, Timbalan Mufti Negeri Johor, Penasihat MAIJ dan Ketua Penolong Pengarah Zakat, Baitulmal dan Wakaf sebagai ahli lembaga pengarah dalam WANCorp. Jawatan sebagai Penasihat Jabatan Agama Islam diwujud pada 2009 bagi mengekalkan Dato' Haji Nooh bin Gadot yang telah sama-sama berusaha menjayakan pelaksanaan waqaf korporat sejak dari awal lagi.

Walaupun, MAIJ hanya berperanan sebagai Nazir Am bagi pelaksanaan waqaf korporat. Namun begitu, penglibatan dan peranan MAIJ tetap diperlukan dalam struktur organisasi WANCorp terutamanya dari segi pemantauan pelaksanaan waqaf korporat supaya menepati hujjah wakaf yang ditandatangani.

Rangka struktur tersebut bertujuan untuk mengimbangi dua tuntutan asas. Pertama, konsep struktur pemegangan amanah dalam hal ehwal pengurusan wakaf wajib memenuhi sepenuhnya syarat asas pewakafan yang telah termaktub dalam hukum syarak dan syariat. Kedua, supaya operasi WANCorp dapat memenuhi keperluan bisnes dan korporat walaupun sebagai badan korporat yang bertaraf wakaf.

4. KESIMPULAN

Keyakinan dan langkah berani JCorp dengan menubuhkan anak syarikat yang dikhususkan untuk mengurus dan mentadbir sendiri harta yang diwakafkan wajar diberi perhatian dan dicontohi. Elemen pelaburan dan penggunaan langsung manfaat harta wakaf dalam model institusi WANCorp berupaya memastikan kelangsungan wakaf selama-lamanya. Manfaat wakaf sebanyak 70 peratus akan dilaburkan semula, 5 peratus pula diserah kepada MAIJ sebagaimana peruntukan enakmen manakala baki akan digunakan untuk (1) kebijakan dan amal, (2) projek khas dan (3) pembangunan insan, modal keusahawanan dan pendidikan.

Wakaf merupakan antara elemen penting dalam struktur ekonomi Islam. Gabungan elemen *rohaniah* tersebut pada elemen *lahiriah* yang sedia ada membezakan ekonomi Islam dengan konsep ekonomi campuran, kapitalis, sosialis mahupun komunis. Untuk itu, sejajar dengan perubahan zaman, transformasi pada pengurusan dan pentadbiran institusi wakaf sebagai *mutawalli* yang diamanahkan perlu diberi perhatian. MAIN khususnya perlu berkerjasama dengan pelbagai pihak yang mempunyai kepakaran tertentu berkaitan dengan harta wakaf dalam usaha memproduktifkan manfaat wakaf. Selain itu, tinjauan kepada institusi pelaksana

wakaf di negara-negara lain juga membantu MAIN untuk menilai kembali enakmen dan struktur operasi sedia ada.

Kesimpulannya, semua pihak perlu memberi kerjasama kepada usaha transformasi ini. Pihak berwajib terutamanya perlu bersikap terbuka dan mengambil serius kepada kajian akademik mahupun pandangan yang diberi. Hal ini membantu mencapai kecekapan dan keberkesan pada pengurusan dan pelaksanaan institusi wakaf. Seterusnya meningkatkan ekonomi ummah dan kuasa umat Islam akhirnya.

RUJUKAN

- Mohamad Salleh bin Abdullah (2008). Agenda Wakaf Di Malaysia: Quo Vadis? National Management Conference 2008.
- Sanep Ahmad & Nur Diyana Muhamed (2011). Wakaf dalam Agenda Pembangunan Ekonomi Negara di Malaysia. *Jurnal Pengurusan Jabatan Wakaf, Zakat dan Haji* 5 (1): 63-81.
- Abu Bakar Mahat (2007). Isu-isu semasa berhubung pembangunan tanah wakaf. *Jurnal Pengurusan Jabatan Wakaf, Zakat dan Haji* 1 (1): 53- 71.
- Abdul Halim Ramli (2005). Pengurusan wakaf di Malaysia: Cabaran dan masa depan. *Islam Hadhari: Pengukuhan Institusi Baitulmal dan Wakaf di Malaysia* (hlm. 83- 98). Shah Alam: Pusat Penerbitan Universiti, UiTM.
- Abdul Halim Ramli dan Kamarulzaman Sulaiman (2006). Pembangunan Harta Wakaf: Pengalaman Negara-negara Islam. Konvensyen Wakaf Kebangsaan 2006.
- Aidi Ahmi, Mohd Herry Mohd Nasir dan Mohd Hisham Mohd Sharif (2005). E-Wakaf: Ke Arah Pengurusan Wakaf Yang Lebih Sistematik. Seminar Kebangsaan Ke Arah Pembangunan E-Malaysia: Merapatkan Jurang Komuniti dengan Teknologi Maklumat.
- Anan C. Mohd (2012). Pembangunan Wakaf: Pengalaman Malaysia. Seminar Wakaf Serantau 2012. Kuala Lumpur Nor Azeera (2010). Kumpulan Waqaf An-Nur Sebagai Pengurus Waqaf Johor Corporation. *Waqaf Konsep dan Aplikasi* (hlm. 92- 107). Pusat Penerbitan Universiti, UiTM
- Asharaf Mohd Ramli & Abdullaah Jalil (2013). Model Perbankan Wakaf Korporat: Analisa Wakaf Selangor Muamalat. Fakulti Ekonomi dan Muamalat, Universiti Sains Islam Malaysia.
- Baharuddin Sayin (1994). *Sistem Pentadbiran Wakaf Negeri- negeri di Semenanjung Malaysia: Satu Kajian*. Tesis Sarjana, Universiti Kebangsaan Malaysia (tidak diterbitkan).
- Baharuddin Sayin, Asmak Ali & S.Salahudin Suyurno (2006). Kajian Perbandingan Pengurusan Wakaf di Malaysia: Kajian kes di Johor, Melaka, Perak, Pulau Pinang,

SABAH, Sarawak, Selangor, Terengganu dan Perbadanan Wakaf Malaysia. Institut Penyelidikan Pembangunan dan Pengkomersilan Universiti Teknologi Mara.

Muhammad Ali Hashim (2011). *Khalifah Ganti Superman*. Kuala Lumpur: Utusan Publication & Distributors Sdn Bhd.

Monzer Khaf (2011). Financing The Development of Waqf Property. *Essential Readings In Contemporary Waqf Issues* (hlm.165- 201). Kuala Lumpur: CERT Publication.

Nurul Asykin (2013) Potensi Waqaf Korporat Dalam Pemilikan Ekuiti Muslim Di Malaysia: Kajian di Waqaf An-Nur Corporation. Tesis Sarjana, Universiti Kebangsaan Malaysia (tidak diterbitkan).

Shamsiah Abdul Karim (2011). Contemporary Waqf Administrations and Development in Singapore: Challenges and projects. *Essential Readings In Contemporary Waqf Issues* (hlm.109- 124). Kuala Lumpur: CERT Publication

Shohaimi bin Mohd Salleh (2008). Peranan dan Cabaran JAWHAR dalam Pembangunan dan Pengurusan Wakaf dan Mal. *Prosiding Konvensyen Kebangsaan Pengurusan Harta Pusaka, Wasiat dan Wakaf* (hlm. 317-324).

Razali Othman (2013). Institusi Wakaf Sejarah dan Amalan Masa Kini. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka

Ahmad Zaki, Abdul Halim, Che Zuina, Kamarulzaman Sulaiman & Norzaidi Mohd. Daud (2008). *Waqaf Pengurusan dan sumbangannya terhadap pendidikan di Malaysia*. Pusat Penerbitan Universiti UiTM.

Bahagian Wakaf, JAWHAR. *Teroka Strategi Memperkasakan Pengurusan Harta Wakaf - JAWHAR Jalin Kerjasama bersama Agensi Kerajaan dan Swasta*. Diperolehi pada 18 Mac 2014 daripada <http://www.jawhar.gov.my/index.php/en/home/9-berita-jabatan/221-berita-wakaf-lexis>

BERNAMA. *Agih kekayaan melalui wakaf*. Diperolehi pada 18 Mac 2014 daripada http://www.utusan.com.my/utusan/Ekonomi/20131112/ek_01/Agih-kekayaan-melalui-wakaf

Dr. Zainal Azam Bin Abd. Rahman. *Pihak yang layak mengurus wakaf*. Diperolehi pada 18 Mac 2014 daripada <http://www.ikim.gov.my/index.php/en/utusan-malaysia/6681-pihak-yang-layak-mengurus-wakaf>

Pengendalian dan perundangan waqaf di Malaysia. Diperolehi pada 18 Mac 2014 daripada <http://waqaf.org.my/wp/pengendalian-dan-perundangan-waqaf-di-malaysia/>

Syarat dan produk waqaf. Diperolehi pada 18 Mac 2014 daripada <http://waqaf.org.my/wp/pengendalian-dan-perundangan-waqaf-di-malaysia/>

<http://prpm.dbp.gov.my/>

Laporan Tahunan Waqaf An-Nur Corporation 2006

Laporan Tahunan Waqaf An-Nur Corporation 2007

Laporan Tahunan Waqaf An-Nur Corporation 2008

Laporan Tahunan Waqaf An-Nur Corporation 2011